

לסימנא טבא בראש השנה

קיצור הלכות והנהגות

1. נהגו להכין לסעודת ראש השנה מאכלים טובים ומתוקים¹, לתפילה ולסימן טוב².
2. עדיף לנקות את המאכלים הצריכים בדיקה מחרקים קודם כניסת השבת ויום טוב (לגבי כל פרי וירק פירטנו כיצד יש לנקותו ולבודקו). מי שלא הספיק לבדוק לפני כניסת השבת וראש השנה, יזהר שלא להוציא את החרקים, ולהיכשל חלילה, באיסורי שבת ויום טוב³.
3. מאכלים שיש לגביהם חשש חרקים ואשר לא הצליחו לנקותם - אפשר להגישם לשולחן, לומר את ה"יהי רצון" ולא לאכלם⁴.
4. סדר אכילת הסימנים: לאחר קידוש היום, ולאחר נטילת ידיים ובציעת הפת, יאכלו את ה"סימנים"⁵.
5. כשיש לפניו פירות או ירקות חדשים עליהם צריך לברך 'שהחיינו' בלילה הראשון - לא יניחם על השולחן בשעת הקידוש, ויכוון שלא לפטור בברכת 'שהחיינו' בקדושת היום את הפירות החדשים. לאחר מכן, בשעת האכילה, יכול לברך עליהם 'שהחיינו'. בלילה השני: יניח את הפירות החדשים על השולחן בזמן הקידוש, ויכוון בברכת 'שהחיינו' של הקידוש לפטור גם את ברכת 'שהחיינו' על הפירות שיאכל לאחר מכן.
6. בסדר האכילה הקדמנו את פירות העץ משבעת המינים, ולאחר מכן פירות העץ ופירות האדמה (שבהם הבאנו לפי הסדר שכתוב בגמרא). לאחר מכן הובאו דברים שברכתם 'שהכל'.
7. לפני אכילת הירקות שברכתם 'פרי האדמה' ייקח ירק שאיננו טפל לפת (כגון: אבטיח, מלון), יברך עליו ברכת 'פרי האדמה', ולאחר מכן ימשיך בסדר הסימנים. אם יש לו רק ירק שמלפת את הפת (כגון: דלעת או כרתי) לא יברך ברכת 'פרי האדמה'.
8. יש הנוהגים לומר את ה"יהי רצון" בשם ומלכות, כדרך התפילות, ויש שאומרים בלא הזכרת שמו של הקב"ה.
9. בכל דבר עליו צריך לברך תחילה את ברכתו (העץ ו/או שהחיינו) יש לברך, לאכול מעט, ולאחר מכן לומר את ה"יהי רצון".
10. בכל דבר שאוכל ללא ברכה תחילה, יאמר את ה"יהי רצון" קודם לאכילה.

1. טור שו"ע או"ח סי' תקפג, על פי הגמ' כריתות ו' ע"א, הוריות יב' ע"א. יש להיזהר שלא יעשו זאת כמנחשים אלא כסימן טוב.
 2. הטור לא כתב שיש לומר דבר מה על המאכלים, אולם הב"י הביא דברי המרדכי שיש להזכיר את הטעם למאכל, והאבודרהם הוסיף שיש לומר לשון תפילה. יש להיזהר שלא יבוא לזלזול בתפילות אלו.
 3. עיין שמירת שבת כהלכתה ח"א פ"ג.
 4. כפה"ח סי' תקפג אות ו.
 5. יש שהקדימו את אכילת הסימנים קודם נטילת ידיים.

סדר האכילה

תמר

אם אוכל מהזנים החדשים של השנה (צהוב - ברהי) יש לברך ברכת העץ ו'שהחינו'.

יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיתמו שונאינו.

נוסח בני ספרד: שיתמו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו.

טוב לשטוף את התמר קודם אכילתו, לבדוק מבחוץ שאין עליו כנימות, וכן שאין חורים של חדירת זחלים. יש לפתוח את התמר ולוודא שאין בו חרקים וביצים (פירורים קטנים), אם נתגלו - אין לאכלו. יש להוציא את הגרעין, להתבונן בשני חצאי התמר משני צדי, ולוודא שאין בו חרקים או ביצי חרקים.

רימון

יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנרבה זכויות כרמון.

נוסח בני ספרד: שנהיה מלאים מצות כרמון.

רימון שגדל בחלקה מסחרית לרוב איננו נגוע בחרקים. רימון שגדל בחצר פרטית - יש לבדוק מחשש של כנימות וזחלים. על כן יש לבדוק שאין נקבים בקליפה. אם יש כנימות על הפרי יש לשפשפו היטב ולדאוג שלא ייכנסו לפרי הנאכל על ידי הסכין. לאחר פתיחת הרימון מוודאים שאין אזורים נגועים; אם יש סימני קלקול יש לחתוך את האזור הנגוע.

תפוח

נהגו לטובלו בדבש ולומר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו)

שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

על פי רוב אין בתפוח נגיעות, אלא א"כ רואים בו עקיצות וחורים, אז צריך לפתוח ולראות שאין בו זחלים האסורים או ביצים. תפוח שגדל במקום לא מטופל, כחצר ביתית, יש לחוש גם לכנימות ולדאוג שלא ייכנסו למאכל.

קרא - דלעת

לפני אכילתו יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו)

שיקרע רוע גזר דינו ויקראו לפניך זכויותינו.

בדלעת אין שכיחות של חרקים ועל כן אין צורך לבדוק, אלא אם יש בה רקבונות וצמיגות, שאז יש לחתוך את החלק הנגוע ולהתבונן מסביב שאין חרקים.

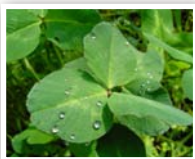

רוביא - תלתן

בכל מיני הרוביא יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שירבו זכויותינו.

בני ספרד מוסיפים: ותלבבנו.

יש לבדוק שאין עליו כנימות או אקריות. יש לשטוף ולשפשף את העלים תחת זרם מים.

רוביא - קטנית שעועית

שעועית ירוקה - יש לשטוף את התרמילים היטב תחת זרם מים חזק. אם יש נקב בתרמילים - יש לחתוך את האזור הנגוע, ולהוריד את כל החלק שיש בו מחילות.

רוביא - פול המצרי

6. יש מקדימים ברכת העץ ל'שהחינו' ויש שמקדימים ברכת 'שהחינו' לעץ.
7. יש מקדימים אכילת התפוח קודם לתמר, כיוון שעיקר המתיקות לשנה החדשה הייתה על התפוח, ואולם במקרה כזה עדיף שהתמר והרימון לא יהיו מונחים על השולחן בשעת אכילת התפוח.
8. רש"י (הוריות יב ע"א), הכוונה היא לתלתן של המשנה (מזוהה בימינו כגרגרנית יוונית) ולא לתלתן של ימינו. נקרא רוביא מכיוון שמגרגרי אחד גדלים הרבה שריגים ובהם הרבה גרגרים. אחרי טחינה והקצפה עושים ממנו חילבה. היום מזוהה כגרגרנית יוונית.
9. יש מספר זיהויים לרוביא, וכל אחד יכול לבחור כרצונו.
10. מאירי (הוריות יב ע"א), היא לוביא ולא רוביא. בכך החיים (סי' תקפג אות י') כתב שכן הוא מנהג ירושלים לקחת שעועית לסימנים בראש השנה. המנהג הוא לקחת שעועית ירוקה טרייה.
11. רשב"ץ (חי' ר"ה דף כה ע"א בשם רב האי גאון), אור זרוע (הל' ראש השנה סי' רנז), וכן כתב המחזיק ברכה (קונ"א אות א), וכן במנהגי תימן. מין זה הוא דומה מאוד לשעועית הירוקה, אך מעט ארוך יותר, ולא הבאנו את תמונתו כיוון שהוא דומה בצורתו ודינו כשעועית.

כרתי - לוף¹²

יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיכרתו שונאינו.

בני ספרד אומרים: שיכרתו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו.

ירק זה נגוע מאוד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות בגידול ללא חרקים, המטפלות בגידול בצורה מקצועית וזהירה (ובמעט ריסוסים), ואושרו על ידי ועדת החרקים שליד הרבנות הראשית.

סלקא - עלי סלק

בכל מיני הסלק יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו)

שיסתלקו שונאינו ומשטיננו.

ירק זה נגוע מאוד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות בגידול ללא חרקים, המטפלות בגידול בצורה מקצועית וזהירה (ובמעט ריסוסים), ואושרו על ידי ועדת החרקים שליד הרבנות הראשית.

סלקא - סלק אדום

בגלל הקושי בבדיקת עלי סלק מחרקים יש המשתמשים בסלק רגיל, אולם גם אותו יש לבדוק. יש לחתוך את הסלק כסנטימטר אחד מתחת לעלים, ולהתבונן שאין סימני כרסום וחדיירה של זחלים, שהם בדרך כלל לבנים. כמו כן, כדאי לפרוס את הסלק לעוד פרוסות לכל רוחבו ולוודא שאין מחילות. אם יש תעלות - יש לחתוך אותו האזור.

סלקא - תרד¹³

ירק זה נגוע מאד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות בגידול ללא חרקים, המטפלות בגידול בצורה מקצועית וזהירה, ואושרו על ידי ועדת החרקים שליד הרבנות הראשית.

דגים

נהגו לומר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנפרה ונרבה כדגים.

ואם אוכל ראש מוסיף ואומר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנהיה לראש ולא לזנב.

ראש הדג: יש להוציא את הזימים, ולאחר מכן לנקות ולשטוף היטב את כל חללי ראש הדג. וכן יש לעשות בדיקה חזותית חיצונית שאין טפילים באזור הראש מבחוץ. לאחר ניקוי החלק הפנימי של הדג, יש לבדוק שלא נשארו טפילים בדפנות הבטן ובצמוד לעמוד השדרה, יש לשטוף היטב ולשפשף שפשוף קל ביד. יש להתבונן בעור הדג מבחוץ ולראות האם יש בו תולעים או טפילים, אם רואים כתמים מיוחדים - יש להורידם. דגים מסוג רוטברש, בבז לקס, חפפי, אבוקישר, וויטפיש - יש להשתדל לקנותם רק במקומות שיש עליהם פיקוח כשרותי מיוחד לחרקי דגים, בגלל הקושי לנקותם.

ראש כבש

יאמר: יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנהיה לראש ולא לזנב.

ותזכור לנו עקידתו ואילו של יצחק אבינו עליו השלום, בן אברהם אבינו עליו השלום.

בראש הכבש בדרך כלל אין תולעים, אולם כדאי להתבונן שאמנם הוא נקי.

12. כרישה, לוף.

13. שולחן ערוך רצאבי, הלכות ראש השנה אות ז. וכך מקובל אצל בני תימן.

כְּמִיבָה וּמִימָה סוֹכֶה
תֵּהֵא הַשָּׁנָה הַבָּאָה עֲלֵינוּ לטוֹבָה,
שָׁנָה תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה,
וַיֵּרְאוּנוּ נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתוֹ.

בברכת התורה והארץ,
מכון התורה והארץ
כפר דרום ת"ו - אשקלון